

Inclusief onderwijs is hard nodig én heel goed mogelijk

Uitsluiting en achterstelling begint al op school!

In het huidige onderwijssysteem zijn regulier en gespecialiseerd onderwijs gescheiden werelden. Dit zorgt voor structurele achterstelling van kinderen met een beperking of chronische ziekte. Op jonge leeftijd buiten de 'gewone' samenleving worden geplaatst, is niet goed voor hun (sociale) ontwikkeling, participatie, beroepskansen en zelfbeeld. Ze beginnen met een achterstand en moeten vervolgens steeds opnieuw hun waarde bewijzen.

Ook als samenleving lopen we hierdoor talent mis. Hoezeer het huidige systeem knelt, blijkt uit de uitspraak van deze jongere: "Onze dromen en passies dienen in de pas te lopen van zorg- en onderwijsinstellingen. Wij worden benaderd vanuit zorg en niet vanuit kansen." En dus worden de moeilijkheden die deze leerlingen ervaren steeds weer toegeschreven aan hun 'problematiek' in plaats van aan het onderwijssysteem zelf. Het gevolg is dat er meer dan vijftienduizend kinderen en jongeren thuis zitten, omdat er voor hen geen geschikte onderwijsplek is.

Passend onderwijs heeft onvoldoende gewerkt

En passend onderwijs dan? Dat is toch ingevoerd om meer kinderen met een beperking een plek te geven op een reguliere school? Dat is zo, maar helaas komt daar nog te weinig van terecht. Veel scholen houden de boot af. Ze geven aan handelingsverlegen te zijn of vinden ondersteuning te duur. Ook hoge werkdruk is een excuus om een 'zorgleerling' snel door te verwijzen. Ouders gaan hier onder druk van de school al snel in mee, ook omdat ze geen weet hebben van alle mogelijkheden. Vanwege het bestaan van gespecialiseerd onderwijs ontbreekt de prikkel voor reguliere scholen om inclusiever te worden. En zolang er aparte arrangementen worden getroffen voor kinderen die als 'te afwijkend' worden gezien, remt dit de ontwikkeling van inclusieve initiatieven.

Het is dan ook niet verwonderlijk dat het aantal kinderen op het gespecialiseerd onderwijs nog steeds stijgt - ondanks passend onderwijs. Dat is lang niet altijd in het belang van het kind. De reistijd naar school is vaak lang en vermoeiend, en het leerlingenvervoer kampt met grote problemen. Vriendjes maken in de buurt is lastiger. Verder blijkt het voor veel kinderen te moeilijk om later alsnog over te stappen naar het reguliere onderwijs, wat hun mogelijkheden verder beperkt. Want na het voortgezet speciaal onderwijs kom je moeilijker aan een vervolgstudie of betaald werk. We hebben het over de noodzaak van inclusief onderwijs omdat er sprake is van hardnekkige patronen van uitsluiting.

Inclusief onderwijs is voor alle kinderen beter

Het VN-Verdrag Handicap en het Kinderrechtenverdrag zijn er glashelder over: kinderen met een beperking hebben recht op inclusief onderwijs. Nederland voldoet hier niet aan. Ons onderwijssysteem sluit kinderen en jongeren structureel uit en werpt onnodig veel barrières op voor hun ontwikkeling op school en in hun latere leven. [Wat dit opgroeien aan de zijlijn betekent voor een kind met een beperking, vertelt Idman](#), die liever op een gewone school had gezeten.

We moeten daarom toe naar een inclusief onderwijssysteem, dat juist ingericht is op de diversiteit van leerlingen, waar iedereen zich gerespecteerd en veilig voelt. Dat dit alle kinderen ten goede komt wordt in onderzoek bevestigd. Scholen die brede, in plaats van individuele, aanpassingen doorvoeren in hun leersysteem, laten betere cognitieve prestaties zien van leerlingen met én zonder beperking. Ook verbetert het leervermogen, de betrokkenheid bij het leren, het zelfbeeld én de aanwezigheid. Kinderen trekken zich namelijk aan elkaar op, en leren over en weer van elkaar. Ieder kind, ook als het (veel) ondersteuning nodig heeft, hoort er vanzelfsprekend bij, zonder stigmatisering of hokjesdenken. [Ieder kind wil namelijk leren, vertellen India en haar ouders](#). Voor haar is daar zorg, begeleiding en onderwijs op maat voor nodig.

Natuurlijk zullen er specifieke voorzieningen nodig blijven om ontwikkeling mogelijk te maken voor kinderen met een ernstige beperking of chronische ziekte, maar niet in afzondering, in een apart systeem. Niet in [een parallel universum, zoals het nu wordt ervaren door veel kinderen en jongeren](#). Inclusief onderwijs betekent ook (tijdelijk) passende

zorg in onderwijs verlenen, en onderwijs krijgen in een zorgvoorziening zoals een KinderDagCentrum of zorgboerderij. En hier flexibel tussen kunnen switchen al naar gelang wat er nodig is, ook als er iets verandert in de gezondheid.

Inclusief onderwijs kan! Er zijn scholen die het gewoon doen

Er zijn inmiddels ook in Nederland [scholen met een schoolbrede inclusieve werkwijze](#), een [‘Samen naar school’-klas](#) of [intensieve samenwerking met het gespecialiseerd onderwijs](#). Deze scholen scheppen een positief pedagogisch klimaat, waar iedereen gezien, gehoord en gewaardeerd wordt en elkaar helpt. Kinderen hebben er veel inbreng en ouders worden actief betrokken om mee te denken en doen. Problemen worden samen opgelost. Een door het hele team gedeelde visie op inclusie biedt iedereen houvast, uitdaging én plezier. Bij verbouwing of nieuwbouw hebben deze scholen grotere, vaak ook flexibele, ruimtes gecreëerd om gedifferentieerd onderwijs te geven. Ook onderwijs en zorg kunnen - met de aanwezigheid van hulpmiddelen, speciale lesmaterialen en gespreksruimtes - goed worden

ieder(in)

gecombineerd, in samenwerking met (jeugd)zorgpartners. Liften, een prikkelloze ruimte en een aangepaste sanitaire voorziening vergroten de fysieke toegankelijkheid.

Een belangrijke voorwaarde om inclusief onderwijs te laten lukken, is dat de leraar er nooit alleen voorstaat. Dus ondersteunen op deze scholen collega's elkaar als ze iets niet weten of als er iets niet lukt. Deze gedeelde verantwoordelijkheid voor leerlingen vermindert de werkdruk. In gemengde groepen is het vanzelfsprekender om in te spelen op ieders behoefte en indien nodig persoonlijke leerlijnen te maken. Op basis van affiniteit en de vraag die zich voordoet ontwikkelen leraren eigen (vak)specialismen, bijvoorbeeld op het gebied van gedrag en sociaal-emotionele ontwikkeling. Wat het docententeam zelf niet in huis heeft, wordt aangevuld door onderwijsassistenten, zorgverleners of (intern/ambulant) begeleiders met specialistische kennis. Bureaucratie wordt door het bestuur, schoolleider en interne begeleider zo veel mogelijk weggehouden bij leerkrachten.

Basisschool **IKC Oudkarspel** heeft drie extra klassen toegevoegd voor kinderen met een zware verstandelijke beperking. Zij krijgen eigen lessen, met de zorg en hulp die ze nodig hebben. En soms, met gym bijvoorbeeld, kunnen ze met de rest van de groep meedoen. [De kinderen vinden het hartstikke gezellig, laat het Jeugdjournaal zien.](#)

Basisscholen **De Kroevendonk** en **Het Rondeel** kiezen bewust voor inclusief onderwijs. In [deze film van Ieder\(in\) over inclusief onderwijs](#) leggen diverse betrokkenen - schoolleider, leraar, ouders en kinderen - uit wat hun visie is en hoe dit werkt. Iedere school kan zelf op zoek gaan naar wat er nodig is om inclusief onderwijs bij hen te laten slagen.

Hoe zorgen we dat inclusief onderwijs overal ingang vindt?

Helaas kan op dit moment lang nog niet elk kind met een beperking naar een inclusieve school in de eigen buurt. Dit houdt de structurele achterstelling van deze kinderen in stand en valt niet te rechtvaardigen - ook in het licht van mensenrechten(verdragen). Het omvormen van ons onderwijssysteem lijkt een enorme klus. Maar die valt te overzien als alle partijen in onderwijsland van nu af aan stapsgewijs toewerken naar inclusie. Als iedere school én lerarenopleiding stappen zet wordt inclusie binnen afzienbare tijd een haalbare kaart.

Wat kan een school/bestuur doen?

Inclusief onderwijs bereik je niet van de ene op de andere dag. Het is een ontwikkeling. Je moet het alleen wel gewoon gaan doen. Als team het besluit nemen om geen kind meer te weigeren en onderweg samen uit te vinden wat er dan nodig is. "Niet bang zijn en kijken naar wat wel kan!" luidt het devies van scholen die al bezig zijn. Inclusief onderwijs vraagt om een leerlinggericht ontwerp van het onderwijs uitgaande van menselijke diversiteit. Curriculum, pedagogiek en zorg worden dan zo ingezet, dat elk kind zich gestimuleerd weet om zich naar eigen vermogen te ontwikkelen. Leiderschap is hierbij cruciaal: "De directrice stond echt vierkant achter ons, terwijl ze ons helemaal niet kende of precies wist wat we zouden gaan doen. Haar inzet heeft tot een succes geleid," [aldus een vader over de basisschool die zijn zoontje wel een plek bood](#).

Wat kan een samenwerkingsverband doen?

Ieder samenwerkingsverband zou regionaal de expertise in huis moeten hebben om scholen te begeleiden op hun weg naar inclusief onderwijs, aansluitend bij ieders uitgangspositie. Door de kennis uit het gespecialiseerd onderwijs hierin mee te nemen kan de daar opgebouwde expertise veel breder ingezet worden.

Wat kan de politiek doen?

Leg inclusie, non-discriminatie en het recht op ontwikkeling als nieuwe normen vast in onderwijswetgeving. Laat iedere school alvast een plan maken waarin het team beschrijft hoe er stapsgewijs wordt toegewerkt naar het voldoen aan deze normen. De Inspectie van het Onderwijs kan dan toezien op voortgang. Omdat kinderen niet allemaal hetzelfde kunnen (op hetzelfde moment) moeten de regels meer ruimte bieden voor maatwerk.

Maak het via wetgeving eenvoudiger om zorg en ondersteuning flexibel op school te organiseren en maak onderwijs mogelijk in een zorgvoorziening. Bekostig dit collectief, met zo min mogelijk 'planlast' van het systeem. Er is nu namelijk heel veel afstemming nodig tussen de onderwijsfinanciers (school, samenwerkingsverband) en zorgfinanciers (de gemeente voor Wmo en Jeugdwet, zorgkantoor voor Wlz, zorgverzekeraars voor Zvw en ouders met PGB). Want is het nou zorg of onderwijs? Door deze bureaucratische discussie - de '[strijd om geldpotjes](#)' - lekt tijd en geld weg die kind én leraar ten goede zou moeten komen.

Geef de transformatie naar inclusief onderwijs de hoogste beleidsprioriteit omdat dit het onderwijs gelijk toegankelijk maakt voor kinderen met een beperking of chronische ziekte. Bovendien is deze omarming van diversiteit beter voor álle leerlingen. Samen naar school gaan, legt de basis voor acceptatie van verschillen en een leven lang meedoen. (Dit geldt voor beperking en ziekte, maar natuurlijk ook voor gedrag, leervermogen, klasse, etniciteit, gender, taal en religie). Want je kunt elkaar alleen ontmoeten als je er bent, zo maakt een moeder in deze [podcast over makkelijker meedoen](#) heel duidelijk.